

Församlingen i centrum

Föredrag på POSK kyrkodag 2021 av Biskop Thomas i Visby

Jag tror på den lilla församlingen, så vill jag börja den här dagens föredrag. Jag tror på den lilla församlingen. Men jag vet, det inte enkelt. Akebäck på Gotland har 52 röstberättigade i församlingen och vid förra kyrkovalet gick 4 till valurnorna och 1 kom som poströst. Akebäck har 80 medlemmar, en av Svenska kyrkans minsta församlingar. Utan Romaklostets pastorat hade de givetvis inte kunnat vara församling. Utan samfälligheten Gotlands kyrkor hade de aldrig kunnat renovera sin kyrka för 5 miljoner. Vad händer om Akebäck försvinner som församling? Det är en fråga som antingen kan besvaras ekonomiskt och strukturellt eller andlig och pastoralt. Ekonomiskt och strukturellt förstår de flesta av oss att församlingen är för liten och inte kan stå på egna ben. Frågan är om vi ser det utifrån ett andligt och pastoralt perspektiv?

Sedan 1149 har det stått en kristen kyrka i sten på denna plats. Här har firats gudstjänst i 872 år eller typ 56 680 kyrkliga helgdagar. Vilka är då vi år 2021 i februari att säga stopp? I dopfunten som står på plats har vi döpt sedan 1200-talet, i runt 800 år. Kanske fanns där också en träkyrka, vilket finns rester av i många grannförsamlingar från 1050-talet. Håll med om att det är svindlande och min tjänst som biskop i några år blir som en droppe i havet eller som en sten i kyrkmuren.

Och ändå... hur ska vi klara att Akebäck kyrka ska få finnas kvar. Kanske fira 1000 år?

Det är inte bara så att jag är biskop för en före detta sjömanskyrka utan också biskop på en ö som har ca 250 båtar per dag som passerar i farleden. Tittar jag ut genom mitt fönster så ser jag majestätiska kryssningsbåtar, färjor, oljetankers och RoRo-fartyg. Jag har en tanke som inspirerade mig ur denna syn. Svenska kyrkan är som en oljetanker till sjöss. För en 250 meter lång lastbåt tar det ca 2 km för att få stopp på, för en 400 meter lång tanker tar det 8 km att stanna och en kilometer för att göra en U-sväng. Lite så är Svenska kyrkan. En organisation som kan motsvara minst en 250 meters lastbåt. Med en oljetanker eller lastbåt tar det lång tid att komma upp i fart, sedan färdas de i lugnt mak- 35 kilometer i timmen, fartyget har alltid förkörsrätt. Och när den väl tagit ut sin riktning kan de som sitter i styrhytten mest dricka kaffe och lugnt titta på – d.v.s. så länge som oljetankern inte behöver byta riktning. Dessutom sörplar de i sig massor av diesel, 280 liter/minut! Dessa liknelser med kyrkan lämnar jag till er fantasi.

Vad jag vill säga är att bilden av Svenska kyrkan är komplex. Trots sina år efter skiljandet från staten bär vi kraftiga spår och strukturer av statskyrkan. Ett demokratiskt system som är en härmning av det kommunala. Det innebär, och kanske tack och lov, att alla i vår kyrka inte tycker likadant. Det är Svenska kyrkans bredd, det är Svenska kyrkans styrka. Men det är inte enkelt när vi plötsligt står i situationer där vi är långt ifrån varandra i vad som är budskapet. Budskap som vi anser vara enkla och tydliga från Jesus själv är för andra inte lika enkla och tydliga.

Att vara kyrka är inte en åsiktsgemenskap. Men kyrkans organisation är inte bara förtroendevalda och anställda som har olika fokus och synpunkter utan dessutom har 6 miljoner medlemmar med sina åsikter. Och den oljetankern ska lägga en gemensam kurs.

Men skulle han inte prata om församlingen? Jodå. Men det går inte att urskilja församling, stift och nationell nivå. Vi hör liksom ihop och är tillsammans. Svenska kyrkan är sina församlingar men församlingarna är ingenting utan Svenska kyrkan som helhet. Det innebär att nationell nivå är absolut inget huvudkontor och samtidigt är inte församlingarna självständiga. Detta kallar vi för en episkopal kyrka. Vi får aldrig låta organisation, struktur och ekonomi vinna över evangeliet. Vårt uppdrag att räcka evangelium till alla som längtar. När jag har introduktionssamtal med de präster som ska sändas ut till tjänst i våra utlandsförsamlingar frågar jag alltid vad de vill med sin tjänst. Nyligen fick jag frågan tillbaka, vad vill du skicka med mig? Jag svarar: Ditt enda uppdrag är att räcka evangelium. Vårt uppdrag är vittnesbördet om Kristus överallt, alltid och för alla. Det finns en risk att mycket utav det som fyller tiden i våra församlingar tar oss bort från det centrala uppdraget. Ja kanske till och med skymmer uppgiften att räcka evangelium. Du, likaväl som jag, vet att organisation och vårt uppdrag att vara kyrka inte alltid går hand i hand. Det behöver man inte läsa Kyrkans Tidning för att förstå.

Kyrkan med stort K, är en del av Guds mission, Missio Dei, säger vi. Gud behöver inte egentligen Svenska kyrkan, men vi behöver Svenska kyrkan. Och Gud behöver oss, dig och mig, för sin mission. Detta är församlingens uppdrag. Det är i det perspektivet som jag tror på den lilla församlingen. Om vi letar efter Svenska kyrkans innersta kärna gestaltar den sig just i det uppdraget. Gud behöver dig för sin mission. Så som läget ser ut i många av våra församlingar, där vi måste vända på slantarna, fundera över församlingsinstruktioner, avtal, personal, strukturer, fastigheter och omorganisationer bland annat, så är det lätt att tappa uppdraget. Vår kyrka kan aldrig bli en förvaltning eller reduceras till administrativ verksamhet. Därför måste fokus och centrum vara församlingen. Jag vill uppmuntra er att inte tappa bort kyrkans kärna och uppdrag. Det är ett av POSK:s grundfrågor, släpp aldrig det.

Därför vill jag prata om församlingens mission och evangelisation idag. Vi har inget existensberättigande om vi inte kommer med Jesus. Jag går en kurs, för övrigt tillsammans med alla biskopar, där en management konsult eller rättare sagt professor i management sa: om det inte finns ett behov har man inget existensberättigande och menade att man måste anpassa sig efter behovet. Han sa också att Kyrkan är kanske ett av världens mest framgångsrika företag genom tiderna. Han har rätt på ett sätt, men kanske skulle man kunna svara honom med att genom att inte ha följt endast människors behov, kunder, utan varit en kyrka, har vi just varit framgångsrika i 2000 år. "We have a higher cause". Han menade att kyrkan står i en ny tid där vi måste fråga efter de behov som finns för att vi ska nå ut till det han definierade som kunder.

Både du och jag vet att det aldrig har fungerat att tala om kyrkan som ett företag eller som ett möte med kunder. Ett av de största hoten, enligt mig, för Svenska kyrkan är att vi ser oss som en koncern. Ni har hört det förut och detta lilla föredrag vill poängtera det igen: församlingarna är den primära enheten. Och för församlingen är perspektivet alltid hur Gud möter den enskilde. Mötet som består av den andra treenigheten, nämligen människa- människa och Gud. Det finns en risk att vi som kyrka framförallt fokuserar på organisationen. Det har aldrig varit kyrkans framgångsväg, då tappar vi. Då gömmer vi oss. Det är bara genom att vara relevanta för människors sökande efter en levande Gud som människor vill vara delaktiga och engagerade. När det blir på riktigt. Jag tänker på de tre hundra första åren i kyrkans historia. Det var utmed handelsvägarna ut i världen som den kristna tron och kyrkan spred sig. Vägarna mot dagens Irak, Syrien. Ända bort mot Indien. Söderut genom Egypten och utmed hela nordafrikanska kusten. Och så vet vi Petrus och Paulus väg till Rom. Evangelisation och mission är inte att erbjuda en organisation som man vill tillhöra, utan ett budskap som förändrar och ger livet en mening. Svenska kyrkan, överhuvudtaget, valde att byta ordet evangelisation till mission. Och ändå finns det en problematik med båda orden. Kanske därför att det finns negativa erfarenheter i ryggsäcken. Evangelisation tyngs kanske av en för evangelikal tolkning och mission utifrån koloniseringen och ett uppifrån perspektiv, vita till de färgade, rika till fattiga.

Jag tror att vi måste lyckas att återerövra begreppen evangelisation och mission. För de är grundläggande för att vara en församling idag. Begreppet Mission handlar om Guds redan påbörjade verk i världen. Missio Dei, sa jag förut, det pågår ständigt och är aldrig beroende av oss människor. Gud finns redan mitt i skapelsen, mitt i vår värld. För oss kan det vara en tröst att vi inte behöve vinna den för Gud. Den är redan Guds. Missio Dei- Guds mission pågår redan runt oss. En närvarande kyrka har sitt grundfundament i att skapelsen redan är Guds. Gud är närvarande i sin skapelse. Vi vet alla att församlingens grundläggande uppdrag är GUDM. Gudstjänst, undervisning, diakoni och mission. Fyra pelare, men egentligen skulle jag vilja att vi ser bilden som tre pelare- gudstjänst, undervisning, diakoni och som en överliggande bjälke eller tak, Mission. Vi måste förstå att Guds mission, Guds närvaro redan uppfyller världen. Missio betyder sändning, Guds sändning. Den sändningen är till alla människor. Alltså är det inte en kyrka som har en mission utan missionen som har en kyrka. Den lilla församlingen blir perfekt när man tänker sig en missionsstation som man utgår ifrån. Ibland brukar jag säga att Svenska kyrkan är fantastisk eftersom vi finns bakom nästan varenda buske. Åker du runt på Gotland ser du från kyrka till kyrka, precis så är det hemma på Östgötaslätten också. Men tro inte att jag är blåögd och naiv. Även om församlingen är centrum, så måste vi skapa enheter som är bärkraftiga och hållbara över tid, om nu Akeback ska få fira 1000 år. Innan jag blev biskop på Gotland och för utlandskyrkan var jag domprost i Växjö. En av Svenska kyrkans största enheter. Vi var ett gäng domprostar och kyrkoherdar i Svenska kyrkan som träffades där vi av Kyrkans Tidning kallades superkyrkoherdar och storpastorat. För att vara med skulle pastoratet vara en sammanslagning av minst tre tidigare pastorat och ha över 55000 församlingsbor, eller som vi sa... det ska vara större än Visby stift... och skrattade

lite. Och plötsligt så sitter jag här som biskop just över Visby stift. Med andra ord har jag erfarenhet av att arbeta både med stora enheter som Växjö med 55000 tillhöriga till Gerum med 61 tillhöriga, men tänk på att de har 82 % tillhöriga medan Växjö bara har 58%. Allt låter bättre i procent.

I Växjö arbetade vi för att församlingarna skulle vara centrum, men stödet vara centralt. I efterhand tänker jag att det var helt rätt att skapa Växjö pastorat med kompetens och muskler. I personalfrågor, kyrkogårdssidan, fastighet och ekonomi kunde vi serva församlingarna utmärkt. Ångrar du inget kanske någon tänker? Det var jag som fick uppdraget att skapa organisationen. Med de förtroendevalda, skickliga förtroendevalda i Växjö kyrkoråd formade vi ett stabilt pastorat, helt i tiden. Men vad hände med det lokala styret, vad hände med församlingarna som haft egna kyrkoråd? Vi började med att församlingsråden skulle arbeta med mål och inte med att bestämma verksamhet, de skulle tänka övergripande och inte i detalj. De hade inget budgetansvar utan ekonomi sattes efter hur personalen skulle arbeta med att uppfylla församlingsrådets mål. När personal och fastighet lyfts från det som förr var ett kyrkoråd fanns inte mycket kvar tyckte många. Många kände att de hade inget ansvar eller uppdrag längre. Det var längre i deras tankebanor än i min att de nu skulle ställa om och driva församlingens mål istället för inköp av nya strålkastare och hur gruset skulle ligga på grusgångarna. Det tog tid, tårar och en hel del konflikt. Det var en del förtroendevalda som hoppade av när de "hårda frågorna" lyftes bort och verksamheten kom i fokus.

Men vårt, d.v.s. Kyrkorådets, mål var att lyfta fram församlingen som primära enheten. Det var våra missionsstationer i Öja, Kalsvik och Dädesjö. Det är bara i församlingen som mötet sker människa till människa i mission och evangelisation. Svenska kyrkan har genom större enheter, av ekonomiska eller personella skäl (alltså färre prästtjänster), fått färre gudstjänsttillfällen. I Norra Gotland, om du vill gå i din församlingskyrka där det firas var fjärde vecka och så råkar du vara sjuk dröjer det åtta veckor mellan gudstjänstbesökarna. Kyrkorna står där, men tysta, tomma och släckta. Det finns en risk att de påminner om att kyrkan var en gång...

Vad jag ser idag är hur det behövs ett lokalt engagemang. Det är inte så svårt att bygga en organisation som är hållbar för framtiden när det gäller ekonomi men så mycket svårare att bygga en hållbar församling pastoralt. För framtiden behöver vi biskopar och ärkebiskop som vågar bygga kyrkan inifrån. Ibland låter det som om att det viktigaste är att höras i samhället eller i media, men för att bygga församling måste vi börja där vi står. Rusta i bön och gudstjänst för att sändas ut. Vi står i en avgörande tid för kyrkan de närmaste åren. Min övertygelse är att det är församlingarna vi ska rusta och inte enskilda personer som räddar kyrkan genom att marknadsföras. Vi kommer inte ha möjlighet att vara en folkkyrka om inte folket är kyrkan. Vi kan inte längre prestera för andra som en gudstjänst med publik. Jag ser i våra församlingar hur vi måste rusta bärarlag runt varje kyrka, de som bär och leder församlingens gudstjänstliv. Har man 24 kyrkor men bara 4 präster och 3 musiker kan inte vänta församlingen vänta på att schema ska läggas för personalen, för de kommer inte rätta till. Ska det firas gudstjänster måste de som själva bor i

socknen ta sitt ansvar. I Visby stift utbildar och stödjer vi gudstjänstgrupper. Ska det lysa i sockenkyrkan, är det socknens egna invånare som får tända ljuset. Svenska kyrkan i utlandet är redan en förebild. Här bygger hela församlingsarbetet på ideell basis. Det finns inget vi och dem, inte anställda och frivilliga, utan bara ett vi. Alla behövs och vi bär olika uppgifter i församlingen för att verksamheten ska fungera. Om inte VI gör det, kommer ingen annan att göra det. Ändå förblir frågan: hur kan vi förmedla den goda nyheten till människor som inte vet något om Gud och inte verkar räkna med något från Gud? Idag. Det är det som är evangelisation. Vårt uppdrag som församlingar och enskilda kristna. Rörelsen mellan inåt och ut och utåt och in behöver i vår tid bli djupare. Vi står i en tid som vi nu måste kalla för en evangelisations- och missionstid.

En ny tid för kristenheten och den kristna kyrkan, men som samtidigt påminner om den första kristna kyrkans tid. Skillnaden är att infrastrukturen redan är uppbyggd. Vi har kyrkor, vi har anställda, vi har tillhöriga. Men infrastrukturen riskerar att ta vårt fokus. Jag har sagt det förut att Svenska kyrkan är det enda samfund som räknar 100 % tillhöriga som normaltillstånd och högmässa varje söndag i alla kyrkor.

Ska vi bygga en kyrka för framtiden måste vi återgå till rörelsen. Men i vår tid måste vi djupare in och längre ut. I utlandskyrkan vill vi hitta de nya vägarna- vi som genom den tidigare kristna kyrkan kallas just för "vägen". Vi måste gå djupare in i oss själva, till trons centrum och vi måste nå längre ut i vårt samhälle, sammanhang och i människors liv. Vi måste vara grundade i vår tro för att våga gå ut. Vi vill visa på Guds närvaro i skapelsen och Guds manifesterade närvaro i helgade rum, i våra kyrkor. Erövra stoltheten av att vara en del av Svenska kyrkan. Jag vill skicka med er ut i ert uppdrag i församlingsråd, kyrkoråd, stiftsstyrelser, kyrkostyrelsen och Kyrkomöte att fundera över vad det innebär att ha församlingen i centrum? Kristen tro har alltid börjat där, att de som kallar sig Jesu vänner vill samlas för de tre B:na bibelläsning, brödsbrytelsen, bönen och G:et, gemenskap. Vi står snart i en tid, post Corona, när vi får möjlighet att inte bara göra omstart utan i mycket göra en nystart. Låt då församlingen vara centrum.

Så mina vänner i POSK, evangelister och missionärer.
Kom ihåg vårt uppdrag. Vittnesbördet om Jesus.
Överallt, alltid och för alla.

Bed för mig såsom jag ber för er.
Tack

Thomas Petersson
Biskop i Visby stift